

BAZI SEKTÖRLERDE SATIŞLAR DÜŞTÜ, SİPARİŞLER AZALİYOR

Durgunluğun ayak sesleri!

Yüksek enflasyon ve artan maliyetlerle birlikte piyasada durgunluk eğilimi güçlendi. İç piyasanın yanı sıra ihracatta da yavaşlama endişeleri öne çıkıyor

Enerji ve emtia başta olmak üzere yüksek girdi fiyatlarıyla tırmanışa geçen enflasyon, tüketimi baskılayarak piyasada durgunluğa yol açtı. Yüzde 100 sınırına dayanan üretici fiyatlarındaki artışın, tüketici fiyatlarına yansımaya devam etmesi paralelinde, şimdiden bazı sektörlerde yüzde 40'a ulaşan ciro kayıplarını daha

da derinleştireceği belirtiliyor. Geçen ay açıklanan imalat **sana-yii** kapasite kullanım oranlarının tüm sektörlerde düşüş kaydetmesi, **İSO** İmalat PMI'da yeni siparişlerin azalmaya işaret etmesi ve İhracat İklimi Endeksi'nin 11 ayın en düşüğüne gerilemesi de piyasadaki durgunluğu teyit ediyor. **MERVE YİĞİTCAN /10**

Stagflasyon değil

Reel sektör temsilcileri, öncelikle ekonomide istikrar vurgusu yapıyor ve işletmelerin finansmana, tüketicinin de mal ve hizmetlere erişimini kolaylaştıracak desteklere ihtiyaç bulunduğunu dile getiriyor. **Akademisyenler** ise yüksek enflasyonla birlikte piyasada daralma yaşanmakla birlikte, stagflasyon nitelemesi için erken olduğu görüşünde.

İç piyasada yaşanan durgunluğa karşı uygun finansman aranıyor!

Tüketiciyi yüksek enflasyon, reel sektörü de maliyetler sıkıştırınca iç piyasada durgunluk her kesimde daha fazla hissedilir oldu. Bazı sektörlerde satışlar geçen yıla göre yüzde 40 civarında azaldı. Kapasite kullanım oranlarında ve iç siparişlerdeki düşüşler de durgunluğa işaret ediyor.

MERVE YİĞİTÇAN - İSTANBUL

Tüketicinin yüksek enflasyon karşısında satın alma iştahı gittikçe azalırken, geçen yıla göre genel maliyetleri ortalama yüzde 50 artan firmaların işletme sermayeleri, özellikle iç piyasaya çalışanlarda erimeye devam ediyor. İşletmeler, içeride işlerin geçen yıla göre yüzde 40 civarında düştüğü görüldü. Geçtiğimiz ay kapasite kullanım oranı tüm mal gruplarında düşerken, İSO İmalat PMI ocakta son 8 ayın en düşük seviyesini gördü. Üretici fiyatlarındaki maliyet artışları yakalamaya çalışan tüketici fiyatlarında ise artış bir süre daha devam edecek. Öte yandan uzmanlar küresel ekonomideki durgunluğun etkisiyle ihracatın da yavaşlama dönemine girebileceğini belirtiyor. Nitekim İSO İhracat İklimi Endeksi'nin 11 ayın en düşüğüne gerilemesi bunun işaretlerinden birisi olarak dikkati çekiyor. Tüm bu göstergeler reel kesim temsilcilerinin bir kısmında 'Acaba stagflasyona mı sürükleniyorsunuz?' endişesi yaratıyor. İktisatçılar ise genel ekonomide stagflasyon konuşmak için çok erken olduğunu vurgularken, iç piyasa özelinde ise işaretlerin hissedildiğini doğruluyor.

Genel maliyetler yüzde 50 arttı
Dışarıda küresel hammadde ve enerji fiyatlarındaki artış, içeride TL'deki değer kaybı enflasyonist ortamı körüklerken, işletmeler ciddi maliyet artışlarıyla yüzleşmeye başladı. Geçen yıla göre ortalama bir işletmenin maliyetleri enerjide yüzde 80, işçilikte yüzde 40, kiralarda yüzde 25, iç taşımacılıkta ise yüzde 50 artmış durumda. Genel maliyetlerde ise ortalama artış yüzde 50'yi buldu. İç piyasa temsilcileri, özellikle döviz pozisyonu açığı olan işletmelerin bilançolarının kasım ayından itibaren ciddi oranda bozulduğunu söylüyor. Öte yandan maliyet artışlarının tetiklediği enflasyon tüketici tarafında da alımları yavaşlatmış durumda. Yüzde 48,69 olan yıllık enflasyonun ilerleyen aylarda daha da artması, tüketicinin bir miktar daha kabuğuna çekilmesine neden oluyor. Tüm bu gelişmeler, iç piyasada hissedilir bir durgunluğa neden oldu. Bazı sektörlerde işlerin geçen yıla göre yüzde 30-40 mertebesinde gerilediği belirtiliyor.

Veriler durgunluk sinyali veriyor
Bu durgunluk kapasite kullanım oranları ve imalat PMI verilerinde de görülebiliyor. Merkez Bankası verilerine göre, imalat sanayi genelinde kapasite kullanım oranı bir önceki ayta göre 1,1 puan azalarak yüzde 77,6 seviyesine gerilerken, tüm mal gruplarında gerileme ya-

Adnan Dalgakıran:
Yapay teşvik ve desteklerle tüketime hareket getirmek mümkün değil. Ekonomi stabil hale gelmeli.

Yavuz Eroğlu:
Durgunluğun aşılması için maaş zamları önemli. Asgari ücrete yapılan yüksek oranlı zam orta kademede görülmedi.

İlker Önel: Maliyet artışından dolayı işletme sermayesinin döndürülmesi zorlaştı. İşletme sermayelerinde ciddi kayıplar var.

"Maaş zamlarına uzun vadeli bakılmalı"

TOBB Plastik, Kauçuk ve Kompozit Sanayi Meclis Başkanı Yavuz Eroğlu, durgunluğun aşılması için maaş zamlarının önemine dikkat çekti. Eroğlu, "Hem kamu hem de özel sektör zamlara uzun vadeli bakmalı. Asgari ücrete yapılan yüksek oranlı zam orta kademede görülmedi, yüzde 20-30 arasında gerçekleşti. Henüz

zam yapılmayanların bu oranı daha da yukarı çekmesi, yapmış olanların da yıl içinde iyileştirmeler yapması gerekiyor. Bu kaçınılmaz" dedi. Eroğlu ayrıca, kamunun da tüketicinin mal ve hizmete daha rahat ulaşmasını sağlayacak adımların alınması gerektiğini, bazı vergilerin düşürülmesi gerektiğini savundu. Aynı zamanda tüketici

kredisinin daha erişilebilir ve daha uygun maliyetli olması gerektiğini de söyleyen Eroğlu, yatırımların da artması gerektiğini savundu. Eroğlu, "Teşvik mekanizmasının sahadaki uygulamaları kolaylaştırılmalı. Yatırımlar için uygun vadeli ve maliyeti finansman olmalı. Bu şekilde artacak yatırımlar da iç piyasayı hareketlendirir" diye konuştu.

"Büyümenin düşüş hızı sert, stagflasyon gibi hissettiriyor"

Piyasadaki durgunluk ve yüksek enflasyon reel kesim temsilcileri arasında stagflasyon riskinin konuşulmaya başlamasına neden oldu. Ancak iktisatçılar genel ekonomii için henüz ufukta bir stagflasyon olmadığını belirtiyor. Ancak piyasadaki durgunluğun stagflasyona benzetilmesine de hak veriyorlar. Ekonomist Erhan Aslanoğlu, normal koşullarda kurulan bu denli artış gösterdiği ve arkasından enflasyonun arttığı dönemlerin peşinden bir stagflasyon yaşandığını söylerken, Türkiye'de 1994 ve 2001'de bunun net örneklerinin görüldüğünü hatırlattı. Aslanoğlu, "Bu sefer de böyle bir risk var ama fark şu: İhracat treni

gitmeye devam ediyor. Geçmişte kur artışı ve enflasyon artışı ekonomiyi stagflasyona götürür, bir süre sonra kurun etkisi ile ihracat artar ve ekonomi yavaş yavaş düzelmeye geçerdi. Şimdi ihracat treni gitmeye devam ettiği ve muhtemelen turizmde de devreye gireceği beklentisi ile bu sefer bir stagflasyon olmadan bu süreci geçireceği gibi görünüyor" dedi. Ama burada iç piyasa ve dış piyasayı ayırmak gerektiğini söyleyen Aslanoğlu, "İç piyasaya dönük üretim yapanlar ve hizmet sektörleri stagflasyonu hissediyor. Bunu İstanbul'un trafığında de gördük. Ekonominin bütününde olmasa bile iç piyasa açısından stagflasyon olduğunu

söylemek mümkün. Türkiye piyasası iç piyasa ağırlıklı bir ekonomi. Bunu hissetmesi doğal. Her üretimde gerileme hem enflasyon var. Türkiye'de yüzde 11 civarında tahmin ettiğimiz bir büyüme yaşadık geçen yıl. Arkasından söz konusu büyüme şu an yüzde 3'lere geniliyor. Artı büyüyeceğiz ama düşüş hızı çok sert olduğu için bu da bize stagflasyon gibi hissettiriyor" ifadelerini kullandı. Ekonomist Fatih Özatay ise, stagflasyon olması için ekonominin daralması gerektiğini, geçen yıl yüzde 11 civarı büyüme olduğunu, bu yıl da ekonomide daralmanın beklenmediğini, şu şartlarda stagflasyonu konuşmak için çok erken olduğunu ifade etti.

şandı. **İstanbul Sanayi Odası** Türkiye İmalat PMI, ocakta 50,5 olarak ölçülerek aralık ayındaki 52,1 olan seviyenin altında ve son 8 ayın en düşük seviyesinde gerçekleşti. Takip edilen 10 sektörün dokuzunda üretim yavaşladı. Ocak ayında toplam yeni siparişler üst üste dördüncü ay yavaşlama kaydetti.

"Önce öngörülebilirlik gerekiyor"
Durgunluktan çıkış arayan iç piyasa, çözümü işletme sermayelerinin güçlendirilmesinde ve tüketicinin alımını canlandırarak birtakım adımların alınmasında görüyor. Ancak öncelikle güven ve öngörülebilirlik şartı arıyor. Türkiye Makine Federasyonu (MAKFED) Başkanı Adnan Dalgakıran mevcut durumda iç piyasanın hareketlenmesi için

öncelikle güven ve öngörülebilirliğin şart olduğunu kaydetti. "Yapay teşvik ve desteklerle tüketime hareket getirmenin mümkün olmadığını savunorum" diyen Dalgakıran, ekonominin stabil hale gelmesi gerektiğine işaret etti.

"Tüketiciciye kredi ve taksit kolaylığı şart"
İstanbul Tüccarlar Kulübü Başkanı İlker Önel, gıda sektöründe geçen yıla göre satışlarda yüzde 40 düşüş olduğunu söyledi. Finansman ve enerji maliyetlerinin çok ağır olduğunu söyleyen Önel, "Enerji maliyetlerine yönelik bir teşvik pek mümkün görünmüyor. Maliyet artışı kaynaklı işletme sermayesinin döndürülmesi zorlaştı. İşletme sermayelerinde

ciddi kayıplar var. Bilançolar çok düşük çıkacak, bankalar kredi limitlerini düşürecek. İç piyasa için tamamen bir nakit desteği olması önemli. KGF limitlerinin yükseltip tabana yayılması gerekiyor. Aynı zamanda perakende sektöründe bazı noktalarda taksit sayısını artırılması piyasaya hareket kazandırabilir" ifadelerini kullandı. Mobilya Dernekleri Federasyonu (MOS-FED) Başkanı Ahmet Güleç de, iç piyasanın hareketlenmesi için tüketicinin mal ve hizmete erişiminin kolaylaştırılması gerektiğini belirtti. Güleç, "Tüketicici kredileri daha makul koşullu olmalı. Aynı zamanda bizim sektörümüz için özellikle taksit sayısını artırılması şart. Talebimiz taksit sayısının 18'e çıkarılması" dedi.